

НОВА ПОЛІТИКА НАТО ЩОДО ЖІНОК, МИРУ І БЕЗПЕКИ (2024): БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЦІЛІ, ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ

NATO'S NEW POLICY ON WOMEN, PEACE AND SECURITY (2024): SECURITY ENVIRONMENT, OBJECTIVES, INSTITUTIONAL FRAMEWORK

Моїсєва Т.М.,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин та права

Національного університету «Одеська політехніка»

Проблема гендерної рівності набуває пріоритетної ваги в сучасному світі та актуалізується, передовсім, непропорційністю долученості жінок до попередження та реагування на величезну кількість викликів і загроз, з якими вони стикаються. Актуальність проблеми підтверджується чільним місцем, яке вона займає в діяльності міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, Європейський Союз, НАТО). У статті, на основі порівняльного аналізу окремих редакцій (2018 та 2024 років) Політики НАТО в сфері жінок, миру і безпеки, ґрунтовно охарактеризовано зміст та виокремлено особливості Політики WPS-2024. Зауважено, що Політика WPS-2024 була ухвалена в умовах повномасштабної російсько-української війни, глобальних геополітичних змін, формування нових безпекових викликів, відтак – це позначилося на її структурі та змісті. У WPS-2024 з'явилися новації, дослідження яких представляє науковий і практичний інтерес. Зокрема, підкреслено, що в Політиці WPS-2024, на відміну від попередніх версій, подано характеристику безпекового середовища та визначено загрози, які мають (або можуть мати) гендерний аспект: тероризм; проблеми (гендерного характеру) в регіоні країн-південних сусідів НАТО; зміна клімату; роль гендерної дезінформації і технологій; різні форми сексуального та гендерно зумовленого насильства (ГЗН), включаючи сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), а також ГЗН із застосуванням технологій, експлуатацію і наругу, торгівлю людьми. Акцентовано, що гендерна дезінформація, гендерне насильство із застосуванням технологій (TFGBV), а також гендерні аспекти зміни клімату та штучного інтелекту, були віднесені до викликів вперше. Виділено Стратегічні цілі Політики WPS-2024. Особливу увагу приділено розділу «Інтеграція до трьох основних завдань», в кожному підрозділі якого сформульовані (в загальному вигляді) задачі Альянсу та очікувані результати.

Ключові слова: «жінки, мир та безпека» (WPS), політика НАТО, гендерна рівність, безпекові виклики, гендерна дезінформація, гендерний вимір зміни клімату та насильства із застосуванням технологій, стратегічні цілі, стримування і оборона, безпека шляхом співробітництва, кооперативна безпека, інституції Політики WPS.

The problem of gender equality is gaining priority in the modern world and is actualized, first of all, by the disproportionality of women's involvement in preventing and responding to the huge number of challenges and threats they face. The relevance of the problem is confirmed by the prominent place it occupies in the activities of international organizations (UN, Council of Europe, European Union, NATO). The article, based on a comparative analysis of separate editions (2018 and 2024) of the NATO Policy on Women, Peace and Security, thoroughly characterizes the content and highlights the features of the WPS-2024 Policy. It is noted that the WPS-2024 Policy was adopted in the context of a full-scale Russian-Ukrainian war, global geopolitical changes, and the formation of new security challenges, which therefore affected its structure and content. WPS-2024 has innovations, the study of which is of scientific and practical interest. In particular, it is emphasized that the WPS-2024 Policy, unlike previous versions, provides a description of the security environment and identifies threats that have (or may have) a gender aspect: terrorism; problems (of a gender nature) in the region of NATO's southern neighbors; climate change; the role of gender disinformation and technology; various forms of sexual and gender-based violence (SGBV), including conflict-related sexual violence (CRSV), as well as technology-enabled GBV, exploitation and abuse, and trafficking in human beings. It is emphasized that gender disinformation, technology-enabled gender-based violence (TFGBV), as well as gender aspects of climate change and artificial intelligence, were included as challenges for the first time. The Strategic Objectives of the WPS-2024 Policy are highlighted. Particular attention is paid to the section "Integration into three main tasks", each subsection of which formulates (in general terms) the tasks of the Alliance and expected results.

Key words: «Women, Peace and Security» (WPS), NATO policy, gender equality, security challenges, gender disinformation, gender dimensions of climate change and technology-enabled violence, strategic objectives, deterrence and defence, security through cooperation, cooperative security, institutions WPS policies.

Постановка проблеми. Питання гендерної рівності набуває пріоритетної ваги в сучасному світі. Гендерна рівність є важливим показником розвитку кожної країни, забезпечення прав і свобод громадян та побудови паритетної демократії. Проблема актуалізується, в першу чергу, непропорційністю долученості жінок до попередження

та реагування на величезну кількість викликів і загроз, з якими вони стикаються.

На сайті організації ООН «UN Women» («ООН-Жінки») представлено низку красномовних фактів, що підтверджують цю тезу. Наведемо деякі з них. В багатьох країнах, жінки мають *обмежений правовий захист*: у 2022 році лише 14% усіх жінок

і дівчат (бл. 557 млн.) жили в країнах із надійним правовим захистом, що гарантує жінкам основні права людини [9].

Збільшується (на користь чоловіків) *гендерний розрив в соціальному захисті* (грошові допомоги, захист від безробіття, пенсії та охорона здоров'я): згідно з даними, наведеними в доповіді «ООН-Жінки», напередодні Міжнародного дня боротьби за ліквідацію бідності (17 жовтня 2024 р.), два мільярди жінок і дівчат не мають доступу до жодної форми соціального захисту [18].

Жінки потерпають від *війн і конфліктів*. У 2023 році частка жінок, загиблих у збройних конфліктах, подвоїлася порівняно з 2022 роком (четверо з кожних десяти загиблих у 2023 році, були жінками), а перевірені ООН випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, зросли на 50%. Як зауважила виконавчий директор «ООН-Жінки» та заступник Генерального секретаря ООН Сіма Бахус: «Жінки продовжують платити ціну війн чоловіків» [19].

Значно скромніше виглядають цифри *залученості жінок* до різних сфер суспільного та політичного життя. Так, у 2023 році жінки становили лише 9,6% учасників переговорів у мирних процесах [19]; у 2024 році жінки займали тільки 27% місць у національних парламентах і 35,5% місць у місцевих органах влади [15].

Про актуальність проблеми гендерної рівності свідчить чільне місце, яке вона займає в *діяльності міжнародних організацій*. Визнаючи проблему глобальною, значну увагу їй приділяє *Організація Об'єднаних Націй*. Це підтверджується низкою прийнятих резолюцій (однією з ключових є резолюція Ради Безпеки ООН № 1325 від 2000 р. – щодо жінок, миру та безпеки), а також тим, що гендерна рівність була визначена – як одна з 17 цілей сталого розвитку «Порядку денного 2030» [7; 16].

Стратегії гендерної рівності були ухвалені *Радою Європи* [6], та *Європейським Союзом* [10].

Не залишається осторонь проблематики і *Організація Північноатлантичного Договору (НАТО)*. Першу політику НАТО/РСАП (Рада євроатлантичного партнерства) у сфері жінок, миру та безпеки (Women, Peace and Security – **WPS**), було затверджено, на виконання Резолюції РБ ООН № 1325 (від 2000 р.), в грудні 2007 р. [4, посилання № 7; 20]. В подальшому, Політика неодноразово оновлювалася (2011 р., 2014 р., 2018 р., 2024 р.) та деталізувалася у відповідних Планах дій (2010 р., 2014 р., 2016 р., 2018 р.) [14].

Політика WPS-2024 ухвалена в умовах повномасштабної російсько-української війни, глобальних геополітичних змін, формування нових безпекових викликів, що позначилося на її структурі та змісті. У WPS-2024 з'явилися новації, дослідження яких представляє науковий і практичний

інтерес – з огляду на значення проблеми гендерної рівності (як на глобальному, так і на національному рівні).

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В українській історіографії, праці, в центрі уваги яких перебуває гендерна політика НАТО, представлені досить широко. В тій, чи іншій мірі, різні редакції Політики WPS, розглядалися в дослідженнях, присвячених: загальним засадам гендерної політики НАТО (автори Аніщенко Ю., Мараєва В.) [1]; використання досвіду НАТО в збройних силах України (автори Вінтоняк В. Ф. Іванова О.А., Грушко І., Майко Т., Стрелков В., Кривець Л., Сидоренко А.) [2]; діяльності міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності (автори Камінська Н. В., Свешнікова М.М., Орловська Н. А., Степанова Ю. П.) [3].

Водночас, в опрацьованих розвідках, відсутній глибокий аналіз стратегічних документів НАТО в сфері WPS, який дає можливість сформулювати комплексне уявлення щодо концепції гендерної політики Альянсу, механізмів та інструментів її реалізації. Політика WPS-2024, яка була ухвалена нещодавно, ще не стала об'єктом ґрунтовних наукових досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є характеристика змісту та виокремлення особливостей нової Політики НАТО у сфері жінок, миру і безпеки, на основі порівняльного аналізу редакцій Політики 2018 та 2024 років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова стратегія НАТО щодо жінок, миру та безпеки була ухвалена 10 липня 2024 року, на Вашингтонському саміті глав держав і урядів країн Альянсу [8].

Прийняття стратегії передувало активне обговорення оновленої політики WPS з представниками громадянського суспільства, експертами, політиками, посадовцями. Так, 18-19 січня 2024 року відбулися переговори НАТО з представниками громадянського суспільства, в рамках першого засідання нової Консультативної групи громадянського суспільства (CSAP) з питань жінок, миру та безпеки, під керівництвом спеціального представника Генерального секретаря НАТО з WPS Ірен Феллін [12].

А вже напередодні Вашингтонського саміту НАТО (9 липня 2024 р.), державний секретар США Ентоні Блінкен провів прийом у Державному департаменті НАТО з питань жінок, миру та безпеки, за участю: урядовців, політичних лідерів, міністрів закордонних справ і оборони країн Альянсу та країн-партнерів (України, Австралії, Нової Зеландії, Японії, Республіки Корея), науковців і представників громадянського суспільства. Перед прийомом, було проведено круглий стіл (на рівні експертів) «Жінки, мир і безпека», органі-

заторами якого стали Ірен Феллін та посол США з особливих доручень, в Офісі секретаря США з глобальних жіночих питань, Гіта Рао Гупта [21].

Офіційний текст «Політики НАТО у сфері жінок, миру і безпеки» (2024) складається з декількох **змістовних «блоків»** (заголовків, які ми, умовно, будемо позначати як «розділи» та «підрозділи»): «Вступ», «Середовище безпеки», «Сфера застосування і стратегічні цілі», «Інтеграція до трьох основних завдань» (з підрозділами – «Стимування і оборона», «Безпека шляхом співробітництва», «Кооперативна безпека», «Інституційні засади», «Впровадження, моніторинг і звітність») [4].

Для порівняння – **структурними складовими Політики WPS-2018**, є наступні: «Вступ», «Інтеграція» (з підрозділами «Кооперативна безпека», «Антикризовий менеджмент», «Коллективна оборона»), «Інклюзивність», «Цілісність», «Моніторинг і звітність» [13].

«**Вступну**» частину WPS-2024, на нашу думку, можна визначити, як **загальні засади Політики НАТО** у сфері жінок, миру та безпеки. Підкресливши, що Політика ґрунтується на досягненнях, досвіді та уроках багаторічної роботи у сфері WPS – як Альянсу (в цілому), так і «окремих держав-членів НАТО, країн-партнерів і громадських організацій», **наголошено на наступному: 1)** політика «Жінки, мир і безпека» відповідає основним цінностям та пріоритетам НАТО та є невіддільною складовою сталого миру; **2)** Альянс відданий зобов'язанням у просуванні глобального порядку денного WPS, у відповідності до Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 та подальших резолюцій у цій сфері; **3)** організація визнає непропорційність впливу криз, конфліктів та постконфліктних ситуацій на жінок і дівчат, а також наявність перешкод для повноцінної участі жінок у громадському і політичному житті та у процесах миру і безпеки; **4)** роль жіноцтва у реагуванні на виклики і підтриманні стійкості суспільств, критично важлива, а повна, «рівноправна, безпечна і значуща участь жінок в ухваленні рішень є вирішальною для виконання мандата НАТО, а також для миру і стабільності в євроатлантичному регіоні»; **5)** відповідальність за реалізацію глобального порядку денного WPS покладається насамперед на уряди (через національні плани дій і стратегії національної безпеки і оборони), а досягненню Альянсом цілей Політики сприятиме гармонізація національних і глобальних зусиль; **6)** НАТО забезпечуватиме інтеграцію Політики – як невід'ємної складової цивільних і військових структур (в усіх контекстах); **7)** політика НАТО у сфері людської безпеки та тематика WPS є взаємопов'язаними, підкріплюють одна одну, водночас залишаючись відокремленими [4, pp. 1-7].

У Політиці WPS-2024, на відміну від попередніх версій, подано **характеристику безпечного середовища** та визначено загрози, що мають (або можуть мати) гендерний аспект.

Констатуючи, що мир у євроатлантичному регіоні зруйновано діями Російської Федерації, в документі наголошено, що «*Російська Федерація є найбільш значною і прямою загрозою безпеці Альянсу та миру і стабільності на євроатлантичному просторі*». Визнано, що Росія, здійснюючи загарбницьку війну, поряд з іншими методами ведення війни (що особливо негативно позначаються на жінках та дівчатах), використовує позбавлення волі, катування, незаконні вбивства, сексуальне насильство [4, pp. 8, 10].

До **безпечних викликів** також віднесено: тероризм; проблеми (гендерного характеру) в регіоні країн-південних сусідів НАТО; зміну клімату; роль гендерної дезінформації і технологій; різні форми сексуального та гендерно зумовленого насильства (ГЗН), включаючи сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), а також ГЗН із застосуванням технологій, експлуатацію і наругу, торгівлю людьми [4, pp. 11-15].

Тероризм «в усіх його формах і проявах», визначено найбільш серйозною асиметричною загрозою – як для безпеки території, населення і збройних сил Альянсу, так і для міжнародного миру й добробуту. Жінки, в явищі тероризму, можуть виконувати декілька «ролей»: злочинниць/учасниць терористичних організацій; жертв тероризму; або відігравати «вирішальну роль у запобіганні і боротьбі з тероризмом» [4, pp. 8, 11].

Загроза взаємопов'язаних безпечних, економічних, політичних та демографічних проблем (в їх гендерному вимірі) *країн-південних сусідів НАТО* (за Стратегічною концепцією НАТО-2022, це, насамперед, держави у таких регіонах, як Близький Схід, Північна Африка і Сахель) полягає в їх здатності позначатися на будь-яких ініціативах, «спрямованих на зміцнення регіональної стабільності і безпеки» [4, п. 12; 5, С. 4, п. 11].

Вирішальним викликом сьогодення (і в політиці WPS-2024, і в Стратегічній концепції НАТО-2022) визнано *зміну клімату*, яка може впливати – як на стійкість цивільного населення, так і на «збройні сили і засоби, об'єкти, місії і багатопрофільні операції Альянсу». НАТО визнає вагому роль жіноцтва в пошуку шляхів та засобів розв'язання безпечних проблем, пов'язаних зі зміною клімату [4, п. 13; 5, п. 19].

Заслужують на увагу (виокремлені в WPS-2024) такі безпечні загрози, як: поширення стратегічними суперниками та потенційними противниками НАТО (державними та недержавними) гендерних наративів та *гендерної дезінформації*, з метою дестабілізації західних суспільств; та *використання новітніх технологій*, які можуть

створювати – як можливості для розбудови світу з більшою гендерною рівністю, так і ризики посилення гендерної нерівності [4, п. 14].

Ілюстрацією гендерного (а скоріше – жіночого) виміру зміни клімату та насильства, із застосуванням технологій, є інформація, розміщена на сайті UN Women. Зокрема, зауважено, що *зміна клімату та забруднення довкілля* збільшують ризики насильства щодо жінок і дівчат «через переміщення, дефіцит ресурсів і відсутність продовольчої безпеки, а також порушення надання послуг для постраждалих». За підрахунками, 80% осіб, переміщених через зміну клімату, становлять жінки. Неконтрольоване переміщення (незаконна міграція) призводить до збільшення масштабів торгівлі людьми. У 2020 році, на кожні 10 жертв торгівлі людьми, виявлених у всьому світі, припало чотири дорослі жінки та дві дівчини [9].

Що стосується *насильства щодо жінок і дівчат, спричиненого технологіями*, є певні труднощі зі збором глобальних порівняльних даних, зумовлені відсутністю загальних підходів до визначення цього явища. Але, дослідження на регіональному та національному рівнях, демонструють високі показники переслідувань і зловживань в Інтернеті. Так, кожна десята жінка в Європейському Союзі повідомляє, що зазнавала кіберпереслідувань (на сайтах соціальних мереж, через електронні листи та SMS-повідомлення), починаючи з 15 років; 73% жінок-журналістів (згідно з даними всесвітнього опитування) стикалися з насильством в Інтернеті [9].

Варто підкреслити, що *гендерна дезінформація, гендерне насильство із застосуванням технологій (TFGBV), а також гендерні аспекти зміни клімату та штучного інтелекту*, були **віднесені до викликів вперше** – саме у WPS-2024 [8].

Перелічені безпекові виклики є взаємопов'язаними, носять глобальний характер та формують широке та нестійке безпекове середовище, яке, по різному, може позначатися на жінках і дівчатах [4, пп. 8, 9].

В розділі «**Сфера застосування і стратегічні цілі**» наголошено, що Політика WPS поділяє цілі, закріплені в Стратегічній концепції НАТО-2022 та має забезпечити політичне підґрунтя дій Альянсу щодо підтримання міжнародного миру і безпеки, шляхом інтеграції тематики WPS до трьох основоположних завдань НАТО: стримування і оборони, запобігання і врегулювання криз, а також безпеки шляхом співробітництва [4, п. 16].

В редакції документу 2024 р., **чітко визначені та конкретизовані стратегічні цілі Політики WPS**, що відповідають мандату і завданням НАТО. **1) Гендерно-чутливе керівництво та підзвітність:** розширення досвіду лідерів НАТО з гендерних питань, гарантування гендерної рівності та відповідальність за реалізацію Порядку

денного WPS. **2) Участь:** прагнення до формування гендерно збалансованих колективів в робочих структурах НАТО (на посадах різних рівнів); сприяння рівноправній, безпечній та змістовній участі жінок у справах миру та безпеки (на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях) – виходячи з визнання, що участь, запобігання і захист пов'язані між собою і підкріплюють один одного. **3) Запобігання:** зміцнення ролі НАТО у попередженні та протидії загрозам, що непропорційно впливають на жінок і дівчат; заохочення активного залучення жіноцтва до різнорівневих ініціатив та проєктів щодо недопущення криз та управління ними, надання допомоги і відновлення. **4) Захист:** всіяке сприяння захисту та забезпеченню жінок і дівчат від усіх форм гендерно зумовленого насильства [4, п. 17].

Доцільно зауважити що, в **контексті визначення стратегічних цілей, WPS-2024 відрізняється від WPS-2018**, де завдання НАТО, в порядку денному «Жінок, миру та безпеки», не були чітко сформульовані. Натомість, в інших «розділах» документу, їх окреслено у відповідності до визначених принципів WPS-2018 (інтеграції, інклюзивності та цілісності) та планів інтеграції гендерних аспектів у основні завдання Альянсу [13].

Найбільш об'ємною частиною документу, є розділ «**Інтеграція до трьох основних завдань**», який (як зазначалося) поділяється на декілька підрозділів [4].

В кожному з підрозділів сформульовані (в загальному вигляді) завдання Альянсу та очікувані результати. Особливий інтерес, на наш погляд, представляє підрозділ «**Стимування і оборона**», адже ці складові діяльності НАТО «залишаються основою зобов'язання держав-членів Альянсу захищати один одного за Статтею 5» Північно-атлантичного Договору. В сфері стимування та оборони, Політика WPS узгоджується з Військовою стратегією НАТО, Концепцією стимування і оборони євроатлантичного регіону (DDA 2020) і Основоположною концепцією ведення бойових дій НАТО (NWCC 2021) та передбачає *інтеграцію гендерних перспектив* до: «доктрини, системи оцінки готовності, програм регулярних тренувань і навчань»; всіх аспектів діяльності; «військових і невійськових владних інструментів» [4, пп. 19, 25].

Очікується, що така *інтеграція сприятиме:* кращому розумінню оперативного та безпекового середовища; вдосконаленню процесу ухвалення політичних рішень та адаптованих заходів (з урахуванням гендерної специфіки); покращенню оперативної ефективності (в тому числі – в питаннях боротьби з тероризмом, новітніх технологій, відповіді на гібридні загрози та ін.) [4, пп. 19, 25].

Забезпечення стійкості суспільств визнається обов'язком національних урядів і колективним зобов'язанням та має спиратися на рівноправну

і активну участь всіх категорій населення, включаючи жінок і жіночі громадські спілки [4, п. 21].

Як вже було зауважено, в Розділі «Середовище безпеки», вперше до викликів було віднесено гендерну дезінформацію та гендерно зумовлене насильство (ГЗН), із застосуванням технологій. В підрозділі «Стимування і оборона», їм приділено окрему увагу. Зокрема підкреслено, що *гендерна дезінформація і гендерні наративи* використовуються, як зброя та активно застосовуються у ворожих інформаційних стратегіях. «Інструментами» протидії (запобігання, виявлення і реагування) можуть стати: стратегічні комунікації, політичний діалог та громадська дипломатія [4, пп. 19, 25].

Зростаючою загрозою для жінок і дівчат, є *гендерно зумовлене насильство, із застосуванням технологій*, що активно використовується (із зловмисною метою) окремими державними і недержавними суб'єктами та спричиняє зменшення ролі жіноцтва в різних сферах, а відтак – негативно позначається на демократичних засадах суспільств, «підриває мир і безпеку». Слід відмітити, що в цьому напрямку, WPS-2024 не пропонує конкретних підходів та «механізмів» розв'язання проблеми, а обмежується загальною фразою щодо сприяння впровадженню заходів «покликаних поліпшувати розуміння, запобігати і боротися з ГЗН із застосуванням технологій» [4, п. 23].

Підрозділ «**Безпека шляхом співробітництва**», по суті має антикризову спрямованість і зосереджується на питаннях: інтеграції гендерних перспектив до усіх аспектів кризового реагування, готовності і управління, планування і проведення операцій (при тісній взаємодії з радниками і координаторами з гендерних питань – з метою проведення гендерного аналізу і посилення обміну інформацією); співробітництві з місцевими жіночими і громадськими мережами і організаціями у сфері запобігання і врегулювання криз» [4, пп. 26-29].

Напрямам та формам взаємодії НАТО із країнами-партнерами та іншими організаціями, присвячений Підрозділ «**Кооперативна безпека**».

Відносини з партнерами розвиватимуться з опорою на усталені інструменти і механізми партнерства, передовсім: розвиток діалогу з питань гендерних перспектив та гендерного виміру нових безпекових викликів; впровадження ініціатив з розбудови спроможностей; обмін інформацією, досвідом та передовими методами; навчання і заходи підготовки. За сприяння Альянсу, країни-партнери матимуть змогу розбудовувати (з урахуванням гендерного аспекту) установи безпеки і оборони та національні системи освіти і підготовки [4, пп. 31-33].

Політика WPS-2024 (як і WPS-2018) передбачає розвиток двосторонніх робочих контак-

тів з *міжнародними організаціями*, такими, як: ООН, Європейський союз, Організація з безпеки і співробітництва в Європі та Африканський союз [4, п. 34; 13, п. 15].

Значущим для ефективної реалізації порядку денного WPS (в обох редакціях Політики), визнано *співробітництво з громадянським суспільством*, в тому числі, у форматі Дорадчої (Консультативної) групи з питань громадянського суспільства – ДГТС (Civil Society Advisory Panel – CSAP), що слугує «майданчиком» для проведення регулярного діалогу та консультацій [4, п. 35; 13, п. 16].

Підрозділ «**Кооперативна безпека**» WPS-2024 містить ще *дві* взаємопов'язані *новації*. Мова йде про *координацію з суб'єктами приватного сектору* (у державах – членах Альянсу і країнах-партнерах), з питань гендерних аспектів технологій, зокрема – відповідального використання застосунків *штучного інтелекту*.

Небезпеки, які здатні нести новітні технології та штучний інтелект (в їх гендерному вимірі) підкреслені і в переглянутій (10 липня 2024 року) стратегії НАТО щодо штучного інтелекту (ШІ): «Дезінформація, озброєння гендерних наративів, технологічно спрощене гендерне насильство та інформаційні операції за допомогою штучного інтелекту «...» можуть мати серйозні наслідки для Альянсу» [17, п. 15].

Важливим, для розуміння «інструментів» та підходів НАТО до практичної реалізації Політики WPS, є підрозділ «**Інституційні засади**» (подібний розділ/підрозділ у WPS-2018, відсутній). Зокрема, в ньому задекларовано *наступні пріоритети*: усебічний підхід в галузі комунікацій; постійна взаємодія між зацікавленими сторонами (цивільними і військовими) та досягнення кращого гендерного балансу (насамперед, шляхом збільшення кількості жінок на керівних посадах і на рівні ухвалення рішень) у всіх робочих структурах НАТО; включення гендерних перспектив до процесів ухвалення рішень, розробки планів (підготовки, навчання, оцінювання), вироблення доктрин та обміну досвідом; досягнення сумісності підходів держав – членів Альянсу і країн-партнерів (щодо урахування гендерних перспектив) при формуванні національних програм підготовки і професійної військової освіти та під час військових операцій [4, пп. 37-42].

Варто підкреслити, що НАТО декларує дотримання підходу нульової терпимості до усіх актів сексуальної експлуатації і наруги та акцентує на потребі створення безпечного робочого середовища та запобігання переслідуванням, цькуванню і дискримінації. Значною мірою, цьому сприятимуть: комунікаційна стратегія, цільове навчання, механізми підзвітності та інші ініціативи з підвищення обізнаності. [4, пп. 43, 44].

Що стосується **інституційних засад**, слід зауважити, що інституційна система забезпечення політики WPS, не нова, вона формувалася тривалий період – з часу впровадження в Альянсі порядку денного «Жінки, мир та безпека». Інституційна структура є досить розгалуженою, безпосередньо в тексті підрозділу, названі лише деякі з **посадових осіб та інституцій**, відповідальних за розробку та впровадження політики НАТО в сфері WPS: Цільова група керівництва (Цільова керівна група) WPS НАТО, Цільова технічна група WPS НАТО, Спеціальна представниця Генерального секретаря НАТО з питань жінок, миру та безпеки; Комітет НАТО з гендерних перспектив (КНГП). Додаткову інформацію щодо цих та інших інституцій WPS, можна знайти в матеріалах розміщених на сайті НАТО.

Стисло охарактеризуємо **інституційну структуру WPS**: *Цільова група керівництва (Цільова керівна група) WPS* – слугує платформою для штаб-квартири та агенцій НАТО в здійсненні стратегічного управління та реалізації порядку денного WPS; *Цільова технічна група WPS НАТО* (у складі координаторів з Міжнародного секретаріату, Міжнародного військового штабу і стратегічних командувань) – відповідальна за інтеграцію гендерних перспектив до усіх аспектів діяльності НАТО, створює можливості для координації і обміну інформацією; *Спеціальна представниця Генерального секретаря НАТО з питань жінок, миру та безпеки* – є координатором високого рівня для роботи НАТО в цій сфері; *Гендерні координатори та координатори WPS* – керують інтеграцією гендерних аспектів та реалізацією порядку денного WPS у Міжнародному військовому штабі (IMS) та Міжнародному секретаріаті (IS) НАТО; *Радники з гендерних питань* – діють на стратегічному та оперативному рівнях, працюють у військових структурах НАТО та в усіх операціях і місіях; *Управління радника з гендерних питань Міжнародного військового штабу (IMS GENAD)* – підтримує впровадження гендерної проблематики, в тому числі, в місії, операції та заходи НАТО; *Комітет НАТО з гендерних перспектив* (дорадчий орган Військового комітету) – сприяє врахуванню гендерних аспектів у розробці, реалізації, моніторингу та оцінці політики, програм і військових операцій, а також забезпечує використання в Альянсі передового досвіду окремих держав-членів [4, пп. 45, 46; 11; 20].

Аналіз підсумкового розділу (підрозділу), присвяченого питанням **впровадження, моніторингу та звітності** – в редакціях Політики WPS 2018 та 2024 років, дозволяє виділити спільні тези: необхідність періодичного оновлення Політики та розробки відповідного Плану дій; щорічна доповідь Генерального секретаря НАТО щодо прогресу в реалізації Політики; заохочення

держав-членів НАТО (що приєдналися до Політики) звітувати та ділитися кращими практиками у просуванні порядку денного WPS [4, пп. 48, 52-54; 13, пп. 37, 38, 42, 43].

Особливістю WPS-2024 є гарантування Альянсом *виділення належних ресурсів* (кадрових, фінансових) для реалізації Політики, а також визнання доцільності *проведення незалежного оцінювання і консультацій з громадянським суспільством, в процесі перегляду Політики* [4, п. 49].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проблема гендерної рівності, на сучасному етапі, набуває особливого значення та актуалізується непропорційністю кількості загроз і викликів, з якими стикаються жінки та рівнем їх залученості до суспільного і політичного життя, можливості брати участь в ухваленні рішень.

Організація Північноатлантичного договору активно просуває порядок денний «Жінки, мир та безпека» (WPS), починаючи з 2007 р. – часу ухвалення першої Політики в цій сфері. В подальшому, ці стратегічні документи неодноразово оновлювались.

Остання редакція документу була ухвалена в 2024 р. Порівняльний аналіз Політик WPS 2018 та 2024 років, дає підстави стверджувати, що на структуру та зміст Політики WPS-2024, значною мірою вплинули глобальні геополітичні зміни та безпекові виклики, що мають (або можуть мати) гендерний вимір. Підтвердженням цієї тези є новий розділ, який був відсутній в попередніх редакціях документу – «Середовище безпеки», в якому до безпекових загроз віднесено: дії Російської Федерації; тероризм; проблеми (гендерного характеру) в регіоні країн-південних сусідів НАТО; зміну клімату; роль гендерної дезінформації і технологій; різні форми сексуального та гендерно зумовленого насильства (ГЗН), включаючи сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), а також ГЗН із застосуванням технологій, експлуатацію і наругу, торгівлю людьми. Заслужує на увагу, що вперше до безпекових викликів віднесено гендерну дезінформацію, гендерне насильство із застосуванням технологій (TFGBV), а також гендерні аспекти зміни клімату та штучного інтелекту.

В цілому Політика WPS-2024 (в порівнянні з WPS-2018), має більш логічну структуру та чітко визначені і конкретизовані стратегічні цілі. Найбільш об'ємною частиною документу, є розділ «Інтеграція до трьох основних завдань», в кожному з підрозділів якого сформульовані (в загальному вигляді) завдання Альянсу та очікувані результати, в тому числі – запропоновано «інструменти» реагування на окремі новітні загрози (в їх гендерному вимірі).

До особливостей WPS-2024, можна також віднести: готовність НАТО взаємодіяти з суб'єктами

приватного сектору – з проблематики WPS і гендерних аспектів технологій (підрозділ «Кооперативна безпека»); гарантування Альянсом виділення належних ресурсів (кадрових, фінансових) для реалізації Політики, а також визнання доцільності проведення незалежного оцінювання і консультацій з громадянським суспільством, в процесі

перегляду Політики (підрозділ «Впровадження, моніторинг і звітність»).

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень може стати більш ґрунтовне вивчення (як в теоретичному, так і в прикладному аспектах) гендерного виміру зміни клімату та застосування технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аніщенко Ю., Мараєва В. Політика НАТО щодо інтеграції гендерної рівності. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 42-46.
2. Вінтоняк В. Ф., Іванова О.А. Гендерні аспекти паритетної демократії (за досвідом НАТО). *Вісник Національного університету оборони України*. 2017. Вип. 1. С. 44-50; Грушко І., Майко Т., Стрелков В. Упровадження сучасних стандартів НАТО із забезпечення гендерних перспектив у секторі безпеки і оборони. *Літопис Волині*. 2024. № 31. С. 116-120; Кривець Л., Сидоренко А. Особливості впровадження гендерної політики в збройні сили України з врахуванням досвіду і вимог НАТО. *Вісник Національного університету оборони України*. 2024. № 79(3). С.79-88.
3. Камінська Н. В., Свешнікова М.М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 102-109; Орловська Н. А., Степанова Ю. П. Актуальні питання забезпечення гендерної рівності у світлі резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй № 1325 та суміжних резолюцій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. №2. С. 20-26.
4. Політика НАТО у сфері жінок, миру і безпеки (10 Jul. 2024. Last updated 28 Nov. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_227578.htm?selectedLocale=uk (дата звернення: 03.01.2025).
5. Стратегічна концепція НАТО-2022: ухвалена главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року. 14 с. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf (дата звернення: 07.01.2025).
6. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 роки (8 квітня 2024). *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://rm.coe.int/cm-2024-17-finale-ukr/1680af3517> (дата звернення: 03.01.2025).
7. 17 Цілей сталого розвитку. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsilijstijjogo-rozvytku/> (дата звернення: 20.12.2024).
8. Allies endorse a new NATO Policy on Women, Peace and Security at the Summit in Washington (10 Jul. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_227243.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 06.01.2025).
9. Facts and figures: Ending violence against women (25 November 2024). *UN Women*. URL: <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women> (дата звернення: 17.12.2024).
10. Gender Equality Strategy 2020-2025. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025 (дата звернення: 25.12.2024).
11. IMS Office of the Gender Advisor (Last updated: 12 Nov. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm (дата звернення: 15.01.2025).
12. NATO starts talks with civil society on Women, Peace and Security Policy update (22 Jan. 2024. Last updated: 26 Jan. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_221854.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 06.01.2025).
13. NATO/EAPC Women, Peace and Security Policy and Action Plan 2018. 32 p. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_09/20180920_180920-WPS-Action-Plan-2018.pdf (дата звернення: 07.01.2025).
14. NATO/EAPC Women, Peace and Security Policy and Action Plan. NATO Library. URL: <https://natolibguides.info/women/documents> (дата звернення: 03.01.2025).
15. Progress on women's rights and the Sustainable Development Goals – Takeaways from UN Women's Gender Snapshot 2024 (21 September 2024). *UN Women*. URL: <https://www.unwomen.org/en/articles/explainer/progress-on-womens-rights-and-the-sustainable-development-goals-takeaways-from-un-womens-gender-snapshot-2024> (дата звернення: 17.12.2024).
16. Resolution 1325 (2000) / adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000. URL: https://digitallibrary.un.org/record/426075?ln=en&gl=1*1ouqbt7*_ga*MjQ4MzgXNDY4LjE3MzcyMTgxMzc.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTczNzYzNy4zLjEuMTczNzYzMTkxOS4wLjAuMA..&v=pdf (дата звернення: 20.12.2024).
17. Summary of NATO's revised Artificial Intelligence (AI) strategy (10 Jul. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227237.htm (дата звернення: 12.01.2025).

18. Two billion women and girls worldwide lack access to any form of social protection, UN Women report shows (15 October 2024). *UN Women*. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/10/two-billion-women-and-girls-worldwide-lack-access-to-any-form-of-social-protection-un-women-report-shows> (дата звернення: 17.12.2024).

19. War on women – Proportion of women killed in armed conflicts doubles in 2023 (22 October 2024). *UN Women*. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/10/war-on-women-women-killed-in-armed-conflicts-double-in-2023> (дата звернення: 17.12.2024).

20. Women, Peace and Security (Last updated: 31 Oct. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm (дата звернення: 03.01.2025).

21. Women, Peace and Security highlighted at the NATO Summit (09 Jul. 2024. Last updated: 10 Jul. 2024). *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_227575.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 06.01.2025).